

## דף סט

'תלה ליה רב לרבי ביני חטי... ' — יש מסבירים מה ראו צורך להזכיר פרט זה, שתלה שאלה זו בין השיטין [או בין הדפים, כפירוש ר"ח ור"י מגאש] — לפי שבאותו זמן עדיין לא הותר לכתוב דברים שבעל פה, ולכך שינה בכוונה וכתב כתיבה שלא כסדר השורות. ולכך ציינו זאת בגמרא, ללמדנו הלכה. (עפ"י מהר"ם שיף; עלי תמר — ירושלמי גטין ה, ג.)

'אמר ליה: מוציאין לפרנסה... ורבי יוחנן אמר: אחד זה ואחד זה אין מוציאין. איבעיא להו: לרבי יוחנן, לא שמיע ליה הא דרבי... ' — כתב רב האי גאון, כיון שספק זה לא נפשט, לא נחזיק מחלוקת בין רבי לרבי יוחנן, ונוקטים אנו שלא שמיע ליה, ואי הוה שמיע ליה — מקבל. ולכן יש לפסוק כמו שאמר רבי.

ואף שכלל הוא בידינו 'הלכתא כבתראי', מפני שהאחרונים ידעו את דברי הראשונים ואעפ"כ חלקו. הרי שמניחים אנו שדברי הקדמונים ידועים הם לאחרונים? — לא קשה, כי דברי רבי לא היו במשנה או בברייתא מפורסמת, אלא ששלח דבריו באגרת פרטית. ואמנם, לא אמרו דבר זה שהלכה כבתראי, אלא כאשר דברי הראשונים כתובים בספריהם המפורסמים. אך אם הם באגרת שאינה מפורסמת, יש לתלות שלא ראום, ואם היו רואים, היו מקבלים. (שו"ת מהרי"ק צד.)

ויש להוסיף שלפי מה שכתבו בהפלאה וביד-שאלו בבאור 'ביני חטי' — שתלאם שם כדי להסתיר הדברים, שבזמנם עדין לא ניתנה תורה שבעל-פה להיכתב, מובן היטב שעדין הדברים לא התפרסמו אז.

'זויבורית בשבועה' — הקשו אחרונים (ע' בפתחי תשובה אה"ע קיג, ט; אהבת ציון — מובא בהר-צבי; גליונות קה"ס): הלא כלל נקוט הוא בידינו 'חזקה אין אדם פורע תוך זמנו', ואפילו הנפרע מיתומים אין צריך לישבע שלא נפרע בתוך הזמן (כדאיתא בב"ב ה ובפוסקים), והרי קודם שנישאת הוי כ'תוך זמנו'? — יש שכתבו שכיון שדעתו של אב קרובה אצל בתו, פורע לה אף תוך זמנו (בית מאיר, מובא בפתחי תשובה שם). ויש אומרים: חוששים שמא עמדה להנשא בעבר, ונתנו לה כבר פרנסה (ישועות יעקב — מובא בפ"ת שם, ונסתייע מלשון הסוגיא כאן). ויש שכתבו שבאופן שלא יוכל לעולם להפרע בזמנו, כמו כאן, אדם פורע אף קודם הזמן (אהבת ציון והר צבי).

'אזל רב ענן לקמיה דמר עוקבא אמר ליה חזי מר היכי שלח לי רב הונא... ' — אין להקשות כיצד סיפר רב ענן בגנות רב הונא למר עוקבא — כי כוונתו לא היתה לגנותו בזה אלא בדרך עצה שאלו, כאומר מה לעשות במה שיש לרב הונא תרעומת עלי, מכך ששלח לי 'ענן ענן... ' /, כי לא ידעתי סיבת הדבר. (עפ"י חפץ חיים — הל' לשון הרע י, באר מים חיים אות לא.)

(ע"ב) 'המשליש מעות לחתנו ליקח מהן שדה לבתו והיא אומרת ינתנו לבעלי — מן הנשואין הרשות בידה, מן האירוסין יעשה השליש מה שהושלש בידו' — טעמו, שהואיל ולא השלישן שתהא אצל השליש לעולם, אומד הדעת הוא שלא השלישן אלא עד שתבגור ותנשא, שאז יוצאת לגמרי מרשותו, לכך מן הנשואין הרשות בידה. (ר"י מגאש.)

לפי טעם זה יש לומר שאם נתן האב מעות 'לבתו' [כלשון מתניתין], יתכן ומקפיד שיהיו שלה ולא יהא בהם חלק לבעל, אף לא אכילת פירות. ואם כן אף לאחר הנישואין אין ליתנם לבעל לדברי רבי מאיר. ורק אם נתן 'לחתנו ליקח בהן שדה' [כלשון

הברייתא] שייך הטעם הנ"ל, שלא היתה דעתו להגביל אותה לאחר הנישואין. בסברא זו יישב בספר 'בית אהרן' את דברי רש"י במשנתנו שמדובר מן הנישואין, שנראה כסותר לגמרא).

## פרפראות

**(ע"ב) 'שלח ליה רב ענן לרב הונא: הונא חברין... זיל אימא ליה... ומאן יתיב בי מרזיחא ברישא...'**

— רב הונא בשאלתו זו, רמז לרב ענן, שאף כי כאן בעולם הזה נראה שהוא מכובד כמותו ושוה לו (ע' בתשובת הריב"ש (שעה) שרב ענן היה ראש מתיבתא ומגדולי הדור). אין הדבר כן בעולם האמת, ששם אין לבושים המסתירים. ו'בי מרזיחא' רומז על עולם הבא. ועוד, בבית האבל האמת ניכרת ביותר, וכדרך שאמרו בני חת לאברהם באותה שעה נשיא אלקים אתה בתוכנו, שאז הכירו באמת. (מי השילוח' לרבי מאיביצא זצ"ל — ליקוטי הש"ס ח"א וח"ב. וכעין זה יש בשטמ"ק כאן בשם ריב"ש).

**'אילפא תלא נפשיה באיסקריא דמכותא'...** — המעשה כולו מובא במסכת תענית (כא). וראה בזה דברים נחמדים, ראויים למי שאמרם, בהקדמת רבי ראובן מרגליות לספרו 'מרגליות הים'. וציין שם כמה מקורות על כך שאילפא ידע לגלות ולברר ממשנת קדמונים, שאלות וספקות של אחרונים.

ולגוף הענין, מבואר בכמה מקומות (ראה למשל בתוס' נדה סב: ד"ה רבי חייא; שו"ת מהרי"ק קעו) שרבי בקוצר אמריו ורמזיו, כלל במשנתו את דברי שאר התנאים.

## דף ע

**'הפעוטות מקחן מקח... לא שנו אלא שאין שם אפוטרופוס אבל יש שם אפוטרופוס אין מקחן מקח'** — משמע דוקא קטנים, אבל גדולים, אף על פי שיש להם אפוטרופוס מקחם מקח וממכרם מכר, שהרי הנכסים שלהם. ואעפ"י שהאפוטרופוס צריך לקיים דברי המת ואסור ליתנם ליורש עד הזמן שצוה, מכל מקום מקחו של היורש קיים ואם תפסו הלוקח אין מוציאים מידו. (עפ"י ריב"ש, מובא בשיטה מקובצת וברמ"א חו"מ רלה. וע' בבית אהרן שצידד לדעת ר"מ הלוי שאף לכתחילה אין משגיחים כלל בצוואת האב).

## פרק שביעי — 'המדיר'

**'המדיר את אשתו שלא תטעום... שלא תתקשט...'** — פירשו בגמרא כגון שנדרה היא וקיים לה הוא. — שהרי אין אדם יכול למנוע את אשתו שלא תטעום מאחד מכל מיני פירות, ואין בידו להדירה על כך. (עפ"י ר"י מגאש. ולפי הסלקא-דעתין שהוא הדירה, מדובר כשאסר על עצמו הנאת תשמישה אם תטעום מאותו המין. תוס' עא. ד"ה בשלמא).

**'וכיון דמשועבד לה, היכי מצי מדיר לה?...'** — אף שלדעת כמה תנאים 'קונמות מפקיעין מידי

מזוונות הבנות וצרכיהן כגון כסות ומלבוש — אם היה האב עני, נותנים כפי המפורט לעיל (סד): במשרה את אשתו על ידי שלישי. ואם הנכסים מרובים — הכל לפי הכבוד. ואין הדבר תלוי בדעתו של אב, שהרי הוא חייב זאת מתנאי כתובה ואינו תלוי ברצונו.

ב. הבנות שבגרו עד שלא נישאו, או שנישאו עד שלא בגרו — לדברי רבי לא איבדו פרנסתן ולרבי שמעון בן אלעזר איבדו. כיצד הן עושות — שוכרות להן בעלים ומוציאים להן פרנסתן. ודוקא כשנישאו בנערות, אבל בקטנות, כגון יתומה שהשיאוה אמה או אחיה, אפילו נישאה מדעת, לדברי הכל יכולה היא משתגדיל להוציא מידם מה שראוי להנתן לה.

אמר רב נחמן בשם רב הונא: הלכה כרבי. ודוקא אם מחתה, (שאמרה קודם שתבגור, זה שאני שותקת ואיני תובעת הפרנסה, מפני שעדיין לא נודמן לי בעל, אבל כשיודמן לי בעל אתבע פרנסתי. ר"י מגאש) אבל לא מחתה — איבדה פרנסתה כאשר נישאה או בגרה. ואם היתה ממשיכה ליוון מן האחים, אינה צריכה למחות אלא אם כן בגרה וגם נישאת.

## דפים סח — טט

קכח. א. האם גובים פרנסה ומזוונות הבנות מנכסים משועבדים?

ב. מה בין פרנסה (= נדוניה) למזוונות הבנות?

א. מעשים בכל יום שמוציאים לפרנסה מנכסים משועבדים, בין באחים שמכרו בין שמשכנו. וכן השיב רבי לשאלת רב. ואילו רבי יוחנן אמר אין מוציאים. (ונסתפקו בגמרא אם שמע רבי יוחנן את דעתו של רבי ולא קיבלה, או שמא לא שמע ואילו היה שומע היה מקבל).  
אין מוציאים למזון האשה והבנות מנכסים משועבדים — מפני תיקון העולם, לפי שאין כתובים ואין קצובים. (עפ"י גטין מח:).

גביית פרנסה ומזוונות ממטלטלין — נתבאר לעיל ג-נא.

ב. כאמור לעיל, מעשים בכל יום מוציאים לפרנסה ממשועבדים, ואין מוציאים למזוונות. האומר אל יזונו בנותיו מנכסיו — אין שומעים לו, שהשתעבד לכך בתנאי כתובה. אל יתפרנסו בנותיו מנכסיו — שומעים לו.  
לדברי רבי, נישאו או בגרו הבנות — איבדו מזוונותיהם ולא איבדו פרנסתם, כנ"ל.  
לדברי רבי יהודה לעיל, בפרנסה אומדים דעתו של האב אם נותן הרבה או מעט, משא"כ במזוונות.

## דף סט

קכט. א. מי שמת והניח בנות ובן וקדמה אחת ונטלה עישור נכסים ולא הספיקה שניה לגבות עד שמת הבן —

האם נוטלת עישור נכסים?

ב. הבת הנוטלת עישור נכסים, האם עשאוה כירשת שאי אפשר לסלקה במעות או בנכס אחד, או דינה כבעל חוב, של האב או של הבנים?

ג. המוסר מעות לפלוני בשביל בתו, לקנות לה שדה או ליתן לה נדוניה, והיא אומרת נאמן עלי בעלי, תנו לו המעות — האם שומעים לה אם לאו?

א. מי שמת והניח שתי בנות וכן וקדמה הראשונה ונטלה עישור נכסים, ולא הספיקה שניה לגבות עד שמת הבן — אמר רבי יוחנן: שניה ויתרה. ופירשו טעמו משום רווח שהרויחה במחצית מהנכסים במות הבן. ורבי חנינא חולק.

התוס' כתבו להסתפק כשיש עשר בנות שאינן מרויחות כלום במות הבן, האם נוטלות השאר עישור נכסים או ויתרו וכולן חולקות בשוה.

ב. אמר רב אשי, וכן חזר ונקט אמימר: בת בעישור נכסים כבעלת-חוב היא ואינה כיורשת, ואפשר לסלקה במעות או בקרקע אחת. והוכיחו מהוראת רבינא שהיא כבעלת חוב של האחים, הלכך גובה מהם בינונית וללא שבועה, ואינה כבעלת-חוב האב שדינו לגבות מהיתומים זיבורית בשבועה.

מת הבן בחיי האב והניח בן אחריו — לפרש"י הבת גובה מבן הבן זיבורית בשבועה, כדין הבא ליפרע מנכסי יתומים. ותורא"ש חולק וסובר שבן הבן בא במקום הבן, והרי הבת בעלת חוב שלו. (וע' שערי שמועות).

ג. המשליש מעות לבתו והיא אומרת נאמן בעלי עלי — לדברי רבי מאיר יעשה השליש מה שהושלש בידו, שמצוה לקיים דברי המת. רבי יוסי אומר: שומעים לה, שהרי גם אם קנו שדה ונתנו לה יכולה היא למכרו. ופירשו בגמרא מחלוקתם מן האירוסין ובגדולה, אבל לאחר שנישאת דברי הכל הרשות בידה. ובקטנה, בין מן האירוסין בין מן הנישואין אין שומעין לה, שאין מעשה קטנה כלום.

רב יהודה אמר שמואל: הלכה כרבי יוסי. רבא אמר רב נחמן: הלכה כרבי מאיר.

יש אומרים שלא נאמר דין זה אלא כשיש יורשים אחרים חוץ מהבת, אבל אם הבת יורשת מן הדין, אם היא גדולה אין מתחשבים בדברי המת, כי מיד זכתה בממון מכח הירושה ונטלה השלישות. (עפ"י ר"מ הלוי — מובא בשטמ"ק. ושם כתב שמרש"י אין נראה כן. [וב'בית אהרן' העיר שיש לדייק כר"מ הלוי מלשון רש"י 'בקטנן'. וע' באג"מ 'יו"ד ח"ג קמח) שמש"כ רש"י 'בקטנן' לאו דוקא]. וגם מדברי הרמ"א (חו"מ רלה; רצ, כו) שאין נוקט כן להלכה. ע"ש בבית אהרן).

דין אבל המיסב בראש — במועד קטן כח.

## דפים סט — ע

קל. האומר 'תנו שקל לבני בכל שבוע'; 'אל תתנו אלא שקל בכל שבוע' ומת והם יורשיו, האם נותנים להם יותר כשהם נצרכים לכך?

שנו בברייתא, האומר 'תנו שקל לבני בשבת', והם ראויים לסלע, שאינם ניוונים בפחות — נותנים להם סלע, (שאילו היה יודע שיתייקרו המזונות ויצטרכו לסלע לא היה אומר כן). ואם אמר 'אל תתנו להם אלא שקל' — אין נותנים להם אלא שקל. ואם אמר 'אם מתו יירשו אחרים תחתיהם', בין שאמר 'תנו... בין שאמר 'אל תתנו... אין נותנים להם אלא שקל.

אילפא העמיד ברייתא זו כרבי מאיר שאמר מצוה לקיים דברי המת. ורב חסדא אמר בשם מר עוקבא שלהלכה בין שאמר 'תנו' ובין שאמר 'אל תתנו' נותנים להם כל צורכם. ואפילו לרבי מאיר — שלא אמר כן אלא לזרזם שיחזרו אחר מזונותיהם אבל באמת נוה לו שיתנו להם כל צרכם.

א. אמר רבנו תם (וכן שיטת ר"י בב"ב קמט.): אין אומרים 'מצוה לקיים דברי המת' אלא כשהושלש מתחילה לכך. אי נמי, דוקא בשמת נותן בחיי מקבל).

ב. כתב המרדכי (פ"ח דבבא בתרא) אעפ"י שמצוה לקיים דברי המת, אין כאן קנין וזכות ממון, ואם קידש אשה באותו ממון אינה מקודשת, אלא שיש מצוה על היורשים לקיים דבריו, וגם בית דין כופים אותם לקיים המצוה. (ע"ע בית אהרן).